

Niqab og Davidstjerne

Menneskerettsdomstolen har gitt Frankrike medhald i forbodet mot ansiktsdekkande plagg. Argumentet er enkelt og forståeleg: Under normale forhold i moderne samfunn bør vi ikkje dekke oss til, men møte kvarandre ansikt til ansikt. I norsk debatt er poenget utdjupa ved referanse til filosofen Levinas: den andres andlet er heilag. Dessutan blir det vist til at ordinær utdanning og deltaking i arbeidslivet ikkje er mogleg for personar som dekker til ansiktet.

Men faktagrunnlaget omfattar også psykologiske og fysiologiske forhold – t.d. kor viktig det er med ansiktskontakt mellom omsorgsperson og barn i spedbarnsalder. Eller det fysiologiske (muskulære og nevrologiske) grunnlaget for at ansiktet er så uttrykksfullt, i motsetning til ryggen (eller baken – som statsminister Khrusjtsjov med rette påpeika, då ein på vestleg hald ville invitere han på nattklubb).

Kort sagt, det å dekke til ansiktet, under normale forhold, er ei drastisk handling. Men det er meir enn som så.

Det er eit skilje mellom å vere statsborgar og å vere undersått. Det er dette vi feirar i år, under tohundreårsjubileet for grunnlova. Det norske samfunnet som vi har i dag, vart forma av stridige demokratiseringsprosessar der folk stod opp, kom til orde, og vart sett, ansikt til ansikt. Aktiv deltaking og sjølvorganisering er grunnleggjande faktorar i dei prosessane som har forma dagens norske demokrati. Ved å «snu ryggen» til alt dette, reduserer ein seg sjølv, frå statsborgar til undersått. Med andre ord, ei frivillig umyndiggjering.

Så er det velferdsstaten, den nordiske velferdsstaten, med generelle og sjenerøse ytringar – men som har sine føresetnader: at folk flest, etter evne, yter sitt til fellesskapet, ut frå ein allmenn solidaritet, også for personar ein ikkje kjenner, og at folk flest ter seg på rimeleg vis, jamvel om dei på mange måtar er ulike. Her er det eit skilje mellom det liberalistiske USA og det norske velferdssamfunnet. Skal fellesskapet betale for aparte livsførsel, må fellesskapet også kunne ha eit ord med i laget. Her kan ein ikkje få i pose og sjekk.

Dessutan. Som statsborgarar i eit demokrati har vi medansvar for den politikken som blir ført. Rett nok, kvar ut frå sine føresetnader – og i strid med krefter og forhold som står imot. Men med røysteretten, og dei andre politiske rettane, har den enkelte statsborgar likevel eit visst medansvar. Og i eit risikosamfunn som vårt, med kriser og konflikhtar og ei usikker framtid, er

dette medansvaret særleg krevjande. Den som med overlegg snur ryggen til det statsborgarlege medansvaret, har derfor eit forklaringsbehov.

Og så var det Frankrike, som med klart fleirtal og allmenn tilslutning har innført eit forbod mot ansiktsdekkande plagg. Vil vi forstå det som skjer i Frankrike, duger det ikkje med lettbeint journalistikk. Ein må kjenne historia, den smertefulle franske historia, for å sjå poenget med fransk sekularisme (laïcité) i statsregi. Og Frankrike har sine sosiale hierarki, men også sjenerøse velferdsordningar. Og Frankrike har over lang tid hatt omfattande innvandring, særleg frå franskspråklege land, ikkje minst frå Nord-Afrika. Lenge ganske vellykka. Var du ressurssterk, og hadde du fransk lycée, stod dørene opne. Jf Léopold Senghor, franskspråkleg poet og intellektuell, president for Senegal og medlem av Académie française. Men med masseinnvandring, ofte av mindre ressurssterke personar, har Frankrike fått problem, særleg blant arbeidslaus innvandarungdom i forstadene til Paris.

Det finst sosiologisk forskning på dette, t.d. ved Gilles Kepel som har studert endringane i eit parisisk forstadsmiljø over ein tjuetårs periode. Det han fann var dette: For tjuet år tilbake var det store sosiale problem, med omfattande arbeidsløyse blant dei unge og mange som fall ut av skulesystemet. Det var misnøye og småkriminalitet. Etter tjuet år var småkriminaliteten redusert. Konservativ islamistar har hatt over, der den franske staten har meldt pass. Men det hadde sin pris. For det første er arbeidsløyse stadig stor, og mange fullfører ikkje skulegangen. Dessutan, lokale islamistar kontrollerer det sosiale miljøet. Kort sagt, det er haram å dele bord og seng med dei vantru – og dermed vart den grunnleggjande integrasjonsmekanismen i det franske samfunnet sett ut av kraft: det å ha måltid i lag, med den gjensidige sosialiseringa som det inneber, og det å gifte seg på tvers av etniske skiljelinjer og få barn med kvarandre. Resultat: sjølvvald segregasjon, og auka avstand mellom folkegrupper.

Sjølv sagt, dei fleste innvandarane frå muslimske (franskspråklege) land er vel integrerte i det sekulære franske samfunnet. Men med masseinnvandringa, med radikaliseringa av islamistiske grupper etter 9/11 og Irak-krigen, og med visse dramatiske hendingar – slik som massakren av jødiske barn ved ein fransk skule, utført av ein radikalisert islamist – har skepsisen overfor segregerande og politisert religion auka. Og med krisa i euro-sona, som er merkbar i Frankrike, særleg for dei nedre skikt, har store grupper i den franske arbeidarklassa forlatt partia til venstre og bevega seg mot Front National.

Det franske forbodet mot ansiktsdekkande plagg kan ikkje analyserast seriøst utan dette bakteppet.

Kva kan vi lære av dette? Sikkert så mangt. For eksempel: Under den tyske okkupasjonen vart så godt som alle danske jødar redda. Kvifor? Bo Lidegaard har skrivi ei bok om emnet, *Landsmenn* (norsk oms. 2013). I eit intervju i *Klassekampen* 8.10.2013 seier han: «Det var ikke jødene den danske befolkningen ville redde, det var sine landsmenn. De ble ansett som en del av det danske samfunn, [...]» Frå Brandes til Bohr var danske jødar fullt integrerte – dei gjekk i eitt med tapetet. Dei var danske, dei var landsmenn. Kontrasten til situasjonen sør for grensa, i Tyskland under Det tredje riket, er slående. Då Hitler kom til makta, vart tyske borgarar med jødisk avstamning steg for steg skilde ut frå samfunnet elles – ved pålagd segregering, med utstenging frå fellesarenaer, og med obligatorisk ytre markering, ved davidstjerna på yttertøyet. Få vart redda.

Ikkje alle minoritetar i vårt samfunn har denne erfaringa. I dag er vi vitne til at islamistar går inn for sjølvpålagd segregering og sjølvvald ytre markering – lite samkvem med medlemmene i storsamfunnet, for eksempel ved giftemål og frivillig organiserte aktivitetar – og synlege markørar på avstand til dei andre, i mild form ved hijab, i meir drastiske former ved niqab og burka.

Dette kan vere gangbart så lenge det rår fred og velstand i landet. Men framtida er usikker. Det kan bli krise, også hos oss. Kanskje alvorleg krise. Ikkje berre økonomisk, og økologisk, men også konflikt og sosial uro. Kven veit? Det er klokt å vere føre var.

Ut frå dette perspektivet bør talspersonane for muslimske miljø, av opplyst eigeninteresse, fråråde og fordømme bruk av ansiktsdekkande plagg, slik som niqab og burka. I krisetider går ein ikkje frivillig med davidstjerne på yttertøyet. Og norske politikarar bør heller ikkje vere naive og blåøygde med tanke på framtidige kriser og konfliktrar.